



Γλώσσα και Κοινωνία

Ενότητα 1: Εισαγωγικό μάθημα

Περικλής Πολίτης, Αναπληρωτής Καθηγητής
Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ
Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ



Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.



Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

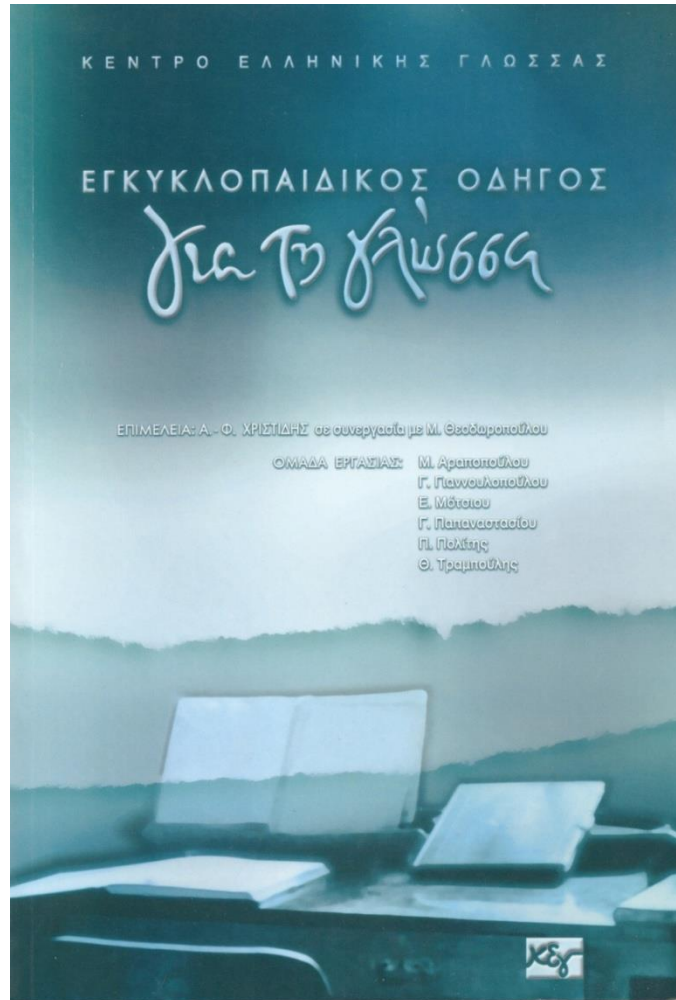




ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ)

Οδηγός για τη γλώσσα



Εικόνα 1: Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα. Κέντρο Ελληνικής γλώσσας. Οκτώβριος 2011.

http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/odigos_n.htm



Στόχος μαθήματος

- Στόχος του μαθήματος είναι η επαφή των φοιτητών/τριών με την
 - ☞ **κοινωνιο-γλωσσολογία της μαζικής επικοινωνίας και**
 - ☞ η διαμόρφωση **γλωσσικής επίγνωσης** γύρω από θεμελιώδη ζητήματα ανάλυσης της κοινής νέας ελληνικής.



Στόχος - Περιεχόμενα

- Συγκεκριμένα, μελετάται, στο πλαίσιο της νεοελληνικής κοινωνίας,
η σχέση της **γλώσσας** με
 - ⇒ τη μαζική επικοινωνία και ενημέρωση,
 - ⇒ το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης
 - ⇒ την πολιτική και την ιδεολογία,
 - ⇒ την εθνικότητα,
 - ⇒ την κοινωνική τάξη,
 - ⇒ το κοινωνικό φύλο (gender),
 - ⇒ την ηλικία,
 - ⇒ την ταυτότητα.



Στόχος - Περιεχόμενα

- Παράλληλα, αναλύονται όψεις της νέας ελληνικής που συνδέονται άμεσα με τη δημόσια χρήση της, όπως, για παράδειγμα,
 - ⇒ οι γραμματικές και τα λεξικά της νέας ελληνικής,
 - ⇒ η ορθογραφία και το γλωσσικό λάθος,
 - ⇒ τα δάνεια και οι νεολογισμοί,
 - ⇒ τα λαϊκά και τα λόγια στοιχεία.



Γλώσσα και μέσα επικοινωνίας

[οπτικό ντοκουμέντο: **Bad News Δελτίο**]

- Οι λειτουργίες των μέσων ενημέρωσης [ενημέρωση vs/+ «διασκέδαση»]
- Μέσα ενημέρωσης, γλώσσα και εξουσία [κριτική ανάλυση δημοσιογραφικού λόγου, συστημική-λειτουργική γραμματική και δημοσιογραφικός λόγος]
- Οι πηγές των ειδήσεων [αναφερόμενος λόγος: οι «δημιουργοί ειδήσεων» (newsmakers) και η γλωσσική μεταχείριση του λόγου τους]
- Οι «φωνές» στα μέσα ενημέρωσης [εκφορά, προφορά, κοινωνιογλωσσική ποικιλία]
- Η φορμουλαϊκή γλώσσα της μαζικής επικοινωνίας
- Η συμμετοχή του κοινού στα μέσα ενημέρωσης



Γλώσσα και διαδίκτυο

[οπτικό ντοκουμέντο: **postings** ηλεκτρονικών εφημερίδων]

- Οι ψηφιακές κοινότητες λόγου [κοινωνικές ταυτότητες στον κυβερνοχώρο, 'netiquette']
- Μορφές διαμεσολαβημένης από υπολογιστή επικοινωνίας [e-mail, weblog, SMS, chat, newsgroup, electronic newspaper, web advertising, κ.ά.]
- Ο λόγος του διαδικτύου [κυβερνοείδη λόγου, ψηφιακό επίπεδο ύφους (digital tenor), ψηφιακός τρόπος (digital mode) – το υπερκείμενο, το ειδικό λεξιλόγιο του διαδικτύου, η διαδραστικότητα, η πολυτροπικότητα]
- Η ειδησεογραφία στον ηλεκτρονικό τύπο



Γλώσσα, πολιτική και ιδεολογία

[οπτικό ντοκουμέντο: πολιτική διαφήμιση]

- Τι σημαίνει «πολιτική»
- Πολιτική και ιδεολογία
- Η γλώσσα ως μηχανισμός ελέγχου της σκέψης
[Newspeak, Πολιτική ορθότητα]
- Η γλώσσα της πολιτικής και των πολιτικών [προϋποθέσεις, συνεπαγωγές]
- Η γλώσσα της πειθούς – Η δύναμη της ρητορικής
- [Μεταφορές, Ευφημισμοί, Ο 'κανόνας των τριών', Παραλληλισμοί, Αντιθέσεις, Χρήσεις των αντωνυμιών]
- Η «δευτερογενής προφορικότητα» του πολιτικού ρεπορτάζ



Γλώσσα και κοινωνικό φύλο

[οπτικό ντοκουμέντο: σεξιστικές διαφημίσεις]

- Γλωσσικός σεξισμός [το γραμματικό γένος των γυναικών, η «γενικευτική» χρήση της γλώσσας-η εξαφάνιση της γυναίκας από τον δημόσιο λόγο-, η υπό όρους ένταξη της γυναίκας στον δημόσιο λόγο, στερεότυπα φύλου και γλώσσα, κριτικός γυναικείος -ή υπέρ των γυναικών- λόγος]
- Γλωσσικός σεξισμός στα μέσα ενημέρωσης [επαναλεξικοποίηση, τροποποίηση (modification), αναγωγική γλώσσα, παρηχήσεις και λογοπαίγνια, επιδεικτικός vs. κατατακτήριος λόγος, κ.ά.]



Γλώσσα και ηλικία

[οπτικό ντοκουμέντο: σπουδαστικό φιλμ 'Αράχωβα']

- Γλώσσα των νέων [λεξιλόγιο, δημιουργία και ανανέωση λεξιλογίου –μετασχηματισμοί, δημιουργία συνωνύμων-, μορφολογία, σύνταξη, συνομιλιακά στοιχεία]
- η κατασκευή κοινωνικών ταυτοτήτων των νέων μέσω της γλώσσας
- το άσεμνο λεξιλόγιο -κοινωνική διαμαρτυρία ή κοινωνική παθολογία;-
- η γλώσσα των νέων στα μέσα ενημέρωσης



Γλώσσα και εθνικότητα

- Τι είναι εθνικότητα (εθνική ταυτότητα)
- η γλώσσα της προκατάληψης [*εμείς vs. αυτοί*, αρνητικός χαρακτηρισμός]
- η χρήση της γλώσσας ως δείκτη εθνικής ταυτότητας
- η γλωσσική αναπαράσταση στα μέσα ενημέρωσης «εχθρών του έθνους», εθνικών ή θρησκευτικών μειονοτήτων, γειτονικών λαών



Γλώσσα και κοινωνική τάξη

- Η έννοια της κοινωνικής τάξης
- γλώσσα και κοινωνική διαστρωμάτωση
- περιπτώσεις κοινωνικής και γλωσσικής διαφοροποίησης
- περιορισμένος και επεξεργασμένος γλωσσικός κώδικας, χαμηλή και υψηλή ποικιλία –λαϊκά και λόγια στοιχεία- στα μέσα ενημέρωσης
- η προφορικότητα της γλώσσας των μέσων ενημέρωσης
- ο λόγος ισχυρών προσώπων, παρουσιαστών και «απλών ανθρώπων» στα μέσα ενημέρωσης



Γλώσσα και ατομική ταυτότητα

[οπτικό ντοκουμέντο: διαφημίσεις με στοιχεία γεωγραφικών διαλέκτων]

- Ατομική και επαγγελματική ταυτότητα
- γλώσσα και κατασκευή ταυτότητας
- γλώσσα και επαγγελματικές ταυτότητες (παρουσιαστή, ρεπόρτερ, κ.ά.) στα μέσα ενημέρωσης
- γλώσσα και ατομική ταυτότητα στα μέσα ενημέρωσης – ιδιόλεκτοι προφορικού και γραπτού λόγου)



Άλλες ενότητες

- Γλώσσα και τυποποίηση (οι ποικιλίες της ΝΕ και τα «σωστά ελληνικά»)
- Κοινωνική διγλωσσία (η επίσημη και η καθημερινή γλώσσα)
- Γραμματικές και λεξικά της νέας ελληνικής
- Γλώσσα και ορθογραφία
- Το γλωσσικό λάθος
- Λόγια και λαϊκά στοιχεία της νέας ελληνικής
- Ξένοι όροι και νεολογισμοί



- Οι φοιτητές / φοιτήτριες συντάσσουν υποχρεωτικά δοκίμιο (δέκα περίπου σελίδων) πάνω σε θέματα που προκύπτουν από τις ανωτέρω ενότητες [25% της βαθμολογίας].



Ενδεικτικά θέματα για «Γλώσσα των νέων»

- Η γλώσσα των νέων (λεξιλόγιο, μορφολογία, σύνταξη κ.ά.) σε περιοδικά
- Η γλώσσα των νέων στο ραδιόφωνο
- Η γλώσσα των νέων στην τηλεόραση
- Η γλώσσα των νέων στο διαδίκτυο (e-mails, SMS, chat-rooms κ.ά.)
- Η γλώσσα των νέων στη διαφήμιση
- Η γλώσσα των νέων σε μουσικά στιλ (punk, metal, hip-hop κ.ά.)
- Στάσεις των ενήλικων απέναντι στη γλώσσα των νέων (δημοσιεύματα στον τύπο, τηλεοπτικές ή ραδιοφωνικές εκπομπές)
- Graffiti
- Συνθήματα



Βιβλιογραφία

- **Ανδρουτσόπουλος Γ. (1997).** “Η γλώσσα των νέων σε συγκριτική προοπτική: ελληνικά, γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά”, *ΜΕΓ* 17: 562-576.
- **Ανδρουτσόπουλος Γ. (1998).** “Γλώσσα των νέων και γλωσσική αγορά της νεανικής κουλτούρας”, *ΜΕΓ* 18: 41-55.
- **Βελούδης Γ. (2001).** “Ανισες εξισώσεις: Η γλώσσα των νέων”, στο Χάρης Γ. Η. (επιμ.) *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*, 73-82. Αθήνα: Πατάκης.
- **Ιορδανίδου Α. & Γ. Ανδρουτσόπουλος (1999).** “ «Πήρανε τη γλώσσα στο... κρανίο»: στάσεις των ΜΜΕ απέναντι στη γλώσσα των νέων”, στο Μόζερ Α. (εκδ.) *Πρακτικά του Γ' Διεθνούς Γλωσσολογικού Συνεδρίου για την ελληνική γλώσσα*, 586-595. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- **Κατσίκης Ι. & Δ. Σπυρόπουλος (1999).** *Το αλφαριθμητικό της γλώσσας των νέων*. Αθήνα: Δίαυλος.
- **Μπαμπινιώτης Γ. (1986).** “Η γλώσσα των νέων. Μητρική γλώσσα και γλωσσικοί κώδικες”, στο Ελληνικός Γλωσσικός Όμιλος (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα. Αναζητήσεις και συζητήσεις*, 96-110. Αθήνα: Καρδαμίτσας.
- **Πρασά Χ. (2005).** “Η «γλώσσα των νέων» από τη σκοπιά των ενηλίκων”, *Γλώσσα* 60: 32-43.
- **Τσιτσιπής Λ. (1984).** “Εθνογραφική προσέγγιση της γλώσσας των νέων”, *Αντί* 262:46-47.
- **Φραγκουδάκη Α. (1987).** “Η κοινωνική αμφισβήτηση στη γλώσσα των νέων και η παρερμηνεία της”, *Αντί* 354: 42-44.
- **Φραγκουδάκη Α. (2001).** “Οι νέοι και η γλώσσα ‘τους’ ”, *Τα Νέα* 16/6/2001.
- **Χάρης Γ. (2000).** “ ‘Κανονικά’ ελληνικά και αργκό”, *Τα Νέα* 18/11/2000.
- **Androutsopoulos J. & A. Georgakopoulou (2003).** *Discourse construction of youth identities*. Amsterdam: John Benjamins.
- **Iordanidou A. & I. Androutsopoulos (1997).** “Teenage slang in Modern Greek”, στο Drachman G., A. Malikouti-Drachman, J. Fykiyas & C. Kleidi (eds) *Greek Linguistics '95: Proceedings of the 2nd International Conference on Greek Linguistics*, vol. 1, 267-276. Graz: Neugebauer.
- **Taylor R. L. (1994).** “Adolescent Peer Group Language”, στο Asher R.E. & J.M.Y. Simpson (eds) *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, 35-39. Oxford: Pergamon Press.



Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Περικλής Πολίτης.
«Γλώσσα και Κοινωνία. Εισαγωγικό μάθημα». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη
2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
http://opencourses.auth.gr/eclass_courses.



Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».



Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

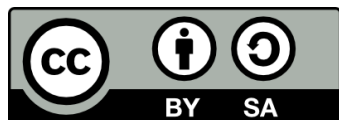
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>





Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: <Γιομελάκης Δημήτριος>
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό εξάμηνο 2014-2015



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ



**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

